

vedené v atmosfére porozumenia...“⁷⁷ či Európske pravidlá pre mladistvých páchatel'ov, na ktorých sa vzťahujú sankcie alebo opatrenia: „Ukladanie a vykonávanie sankcií alebo opatrení musí byť založené na najlepšom záujme mladistvých páchatel'ov...“⁷⁸

2.2 Smernica 2016/800

Ochrana detí je hlavným cieľom Európskej únie. Podľa čl. 3 ods. 3 ZEÚ si Európska únia kladie za cieľ podporovať ochranu práv dieťaťa. V súlade s čl. 24 Charty EÚ sa týmto právom stanovuje, že deti majú právo na takú ochranu a starostlivosť, ktorá je potrebná pre ich blaho, a že pri všetkých opatreniach prijatých orgánmi verejnej moci alebo súkromnými inštitúciami, ktoré sa týkajú detí, sa musia v prvom rade brať do úvahy *najlepšie záujmy dieťaťa*.⁷⁹

Zásadným dokumentom, ktorý výslovne zdôrazňuje záväzok pre členské štáty zabezpečiť, aby sa v trestnom konaní „v prvom rade vždy brali do úvahy najlepšie záujmy dieťaťa“, je smernica 2016/800.⁸⁰ Táto smernica stanovuje procesné záruky pre deti s cieľom chrániť práva dieťaťa a ich najlepšie záujmy.⁸¹ V literatúre sa táto smernica označuje aj ako „**smernica o najlepšom záujme dieťaťa**“ (*the Directive on the child's best interests*).⁸²

⁷⁷ Pozri De BOND, W., LAUWEREYS, H. Children's Rights and Child Participation in Criminal Proceedings. In PEREIRA, R. (eds.) *The Governance of Criminal Justice in the European Union: Transnationalism, Localism and Public Participation in an Evolving Constitutional Order*. Edward Elgar Publishing, 2020, s. 240.

⁷⁸ CM/Rec(2008)11 – Recommendation of the Committee of Ministers to member states on the European Rules for juvenile offenders subject to sanctions or measures (adopted by the Committee of Ministers on 5 November 2008 at the 1040th meeting of the Ministers' Deputies).

⁷⁹ Porovnaj STALFORD, H. The CRC in Litigation Under EU Law. In LIEFAARD, T., DOEK, J. E. (eds.) *Litigating the Rights of the Child: The UN Convention on the Rights of the Child in Domestic and International Jurisprudence*. Dordrecht : Springer, 2014, s. 215.

⁸⁰ Bližšie VANBESELAERE, L. Youth Justice or Criminal Law? The Scope of 'Judicial Cooperation in Criminal Matters'. In *New Journal of European Criminal Law*. 2025, roč.16, č. 4, s. 459.

⁸¹ PEERS, S., HERVEY, T., KENNER, J., WARD, A. (eds.) *The EU Charter of Fundamental Rights: A Commentary*. 2. vyd. Oxford : Hart Publishing, 2021, s. 700.

⁸² Pozri CRAS, S. The Directive on Procedural Safeguards for Children who Are Suspects or Accused Persons in Criminal Proceedings. Genesis and Descriptive Comments Relating to Selected Articles. In *Eucrim*. 2016, č. 2, s. 111.

Je to zrejme dané aj tým, že text smernice sa na najlepší záujem dieťaťa v recitáli odvoláva 14-krát a v samotnom legislatívnom texte 15-krát.

Smernica 2016/800 okrem všeobecných výkladových pravidiel v recitáli na posudzovanie najlepšieho záujmu v trestnom konaní sa výslovne odvoláva na najlepší záujem v nasledujúcich situáciách:

- informovanie nositeľa rodičovských práv (čl. 5 ods. 2),
- pomoc obhajcu (čl. 6 ods. 6 a 8),
- individuálne posúdenie (čl. 7 ods. 6),
- vyhotovovanie audiovizuálneho záznamu výsluchu (čl. 9 ods. 1),
- pri obmedzení osobnej slobody (čl. 12 ods. 1 až 4),
- pri sprevádzaní nositeľom rodičovských práv počas konania (čl. 15 ods. 2 a 4).

Okrem citovaných situácií by sa najlepší záujem dieťaťa mal zohľadňovať aj pri uplatňovaní ďalších článkov smernice 2016/800, aj keď predmetné články sa o tom výslovne nezmieňujú, napríklad počas lekárskej prehliadky (čl. 8), pri obmedzení pozbavenia osobnej slobody (čl. 10), pri rozhodovaní o alternatívnych opatreniach namiesto zadržania (čl. 11), pri včasnom a starostlivom riešení prípadov (čl. 13), pri prijímaní opatrení na ochranu súkromia (čl. 14) alebo v konaní o EZR (čl. 17).⁸³

Hoci ide o smernicu, ktorá v zásade nemá priamy účinok a musí byť do vnútroštátneho práva transponovaná, Súdny dvor EÚ niektorým ustanoveniam tejto smernice (napr. pomoc obhajcu) priznal **priamy účinok**. Súdny dvor EÚ zdôrazňuje,⁸⁴ že na zabezpečenie účinnosti všetkých ustanovení práva Európskej únie si zásada prednosti osobitne vyžaduje, aby vnútroštátne sudy v čo najväčšej možnej miere vyložili svoje vnútroštátne právo spôsobom, ktorý je v súlade s právom Európskej únie. „*V prejednávanej veci je vzhľadom na jasné, presné a bezpodmienečné znenie čl. 6 ods. 1 až 3 smernice 2016/800 potrebné konštatovať, že tento článok má priamy účinok.*“ Ako ďalej súd pokračuje, zásada prednosti práva Európskej únie ukladá vnútroštátnemu súdu, ktorý je v rámci svojej právomoci poverený uplatňovať ustanovenia práva Európskej únie, v prípade nemožnosti vyložiť vnútroštátnu právnu úpravu v súlade s požiadavkami práva

⁸³ Porovnaj návrh smernice Európskeho parlamentu a Rady o procesných zárukách pre deti podozrivé alebo obvinené v trestnom konaní, 27. 11. 2013 [COM/2013/0822 final – 2013/0408 (COD)].

⁸⁴ Rozsudok Súdneho dvora EÚ z 5. septembra 2024 vo veci C-603/22, *M. S. a i.*, bod 116 a nasl. a tam citovaná judikatúra.

Európskej únie, povinnosť zabezpečiť plný účinok požiadaviek tohto práva v spore, o ktorom rozhoduje, pričom v prípade potreby z vlastnej iniciatívy neuplatní akúkoľvek vnútroštátnu právnu úpravu alebo prax, hoci aj časovo následnú, ktorá je v rozpore s ustanovením práva Európskej únie s priamym účinkom, a to bez toho, aby musel požiadať alebo vyčkat' na predchádzajúce zrušenie tejto vnútroštátnej právnej úpravy alebo praxe zákonodarnou cestou alebo akýmkoľvek iným ústavným postupom. K obdobným záverom došiel Súdny dvor EÚ aj vo vzťahu k čl. 2 ods. 1 a 3 smernice 2016/800 (bod 135 rozsudku) a čl. 4 ods. 1 smernice 2016/800 (bod 157 rozsudku).

Okrem smernice 2016/800 sa na najlepší záujem dieťaťa odvolávajú aj ďalšie nástroje práva Európskej únie v oblasti trestného práva, predovšetkým upravujúce postavenie obetí, či už vo všeobecnosti,⁸⁵ alebo obetí niektorých druhov trestných činov,⁸⁶ alebo justičnej spolupráce v trestných veciach.⁸⁷

⁸⁵ Smernica Európskeho parlamentu a Rady 2012/29/EÚ z 25. októbra 2012, ktorou sa stanovujú minimálne normy v oblasti práv, podpory a ochrany obetí trestných činov a ktorou sa nahrádza rámcové rozhodnutie Rady 2001/220/SVV (Ú. v. EÚ L 315, 14. 11. 2012, s. 57 – 73).

⁸⁶ Článok 13 a čl. 14 smernice Európskeho parlamentu a Rady 2011/36/EÚ z 5. apríla 2011 o prevencii obchodovania s ľuďmi a boji proti nemu a o ochrane obetí obchodovania, ktorou sa nahrádza rámcové rozhodnutie Rady 2002/629/SVV, a čl. 18 smernice Európskeho parlamentu a Rady 2011/93/EÚ z 13. decembra 2011 o boji proti sexuálnemu zneužívaniu a sexuálnemu vykorisťovaniu detí a proti detskej pornografii, a čl. 21 smernice Európskeho parlamentu a Rady (EÚ) 2024/1385 zo 14. mája 2024 o boji proti násiliu na ženách a domácejmu násiliu.

⁸⁷ Článok 5 nariadenia Európskeho parlamentu a Rady (EÚ) č. 2019/818 z 20. mája 2019 o stanovení rámca pre interoperabilitu medzi informačnými systémami EÚ v oblasti policajnej a justičnej spolupráce, azylu a migrácie, bod 35 recitálu nariadenia Európskeho Parlamentu a Rady (EÚ) č. 603/2013 z 26. júna 2013 o zriadení systému Eurodac na porovnávanie odtlačkov prstov pre účinné uplatňovanie nariadenia (EÚ) č. 604/2013, ktorým sa ustanovujú kritériá a mechanizmy na určenie členského štátu zodpovedného za posúdenie žiadostí o medzinárodnú ochranu podanej štátnym príslušníkom tretej krajiny alebo osobou bez štátnej príslušnosti v jednom z členských štátov, a o žiadostiach orgánov členských štátov na presadzovanie práva a Europolu o porovnanie s údajmi v systéme Eurodac na účely presadzovania práva a o zmene nariadenia (EÚ) č. 1077/2011, ktorým sa zriaďuje Európska agentúra na prevádzkové riadenie rozsiahlych informačných systémov v priestore slobody, bezpečnosti a spravodlivosti, čl. 6 ods. 6 nariadenia Európskeho parlamentu a Rady (EÚ) č. 2023/2844 z 13. decembra 2023 o digitalizácii justičnej spolupráce a prístupu k spravodlivosti v cezhraničných občianskych, obchodných a trestných veciach a o zmene niektorých aktov v oblasti justičnej spolupráce.

2.3 Posudzovanie najlepšieho záujmu dieťaťa v trestnom konaní

Aj napriek tomu, že v Slovenskej republike je Dohovor o právach dieťaťa súčasťou právneho poriadku a smernica 2016/800 bola transponovaná, máme za to, že ohľad na najlepší záujem dieťaťa nie je v trestnoprávných a trestnoprocesných normách náležite vyjadrený a v aplikačnej praxi orgánov činných v trestnom konaní a súdov spôsobuje nejednotnosť a viaceré aplikačné problémy.

V podmienkach Slovenskej republiky je explicitný odkaz na najlepší záujem dieťaťa vyjadrený ako obmedzenie pri ukladaní trestu vyhostenia v § 63 ods. 2 písm. d) TZ, v predĺžení ochrannej výchovy mladistvého do 19. roku veku (§ 103 ods. 2 TZ). V Trestnom poriadku takéto vyjadrenie môžeme nájsť pri obmedzovaní poskytovania informácií o trestnom konaní (§ 6 ods. 2 TP), informovaní inej osoby ako zákonného zástupcu o zadržaní (§ 34 ods. 4 TP), zatknutí mladistvého (§ 73 ods. 3 TP), výkone prehliadky (§ 105 ods. 4 TP), výsluchu mladistvého obvineného (§ 121 ods. 5 TP), postúpení trestnej veci mladistvého inému súdu (§ 341 TP), vylúčení verejnosti z pojednávania (§ 343 ods. 3 TP).

Implicitné vyjadrenie môžeme odvodzovať aj z ďalších ustanovení, napríklad pri zásade subsidiarity prísnejšej trestnej sankcie (§ 33a ods. 3 TZ), podmiennečnom upustení od potrestania (§ 40a TZ), zákaze uloženia ochranného dohľadu mladistvému (§ 76 ods. 3 TZ), účele sankcií a výchovných opatrení (§ 97 TZ), upustení od potrestania (§ 99 až 101 TZ), obmedzení ukladania nepodmienečného trestu odňatia slobody (§ 117 ods. 2 TZ), ustanovení opatrovníka mladistvému (§ 35 ods. 3 TP), dôvodoch povinnej obhajoby (§ 37 ods. 1 a § 336 TP) či obmedzení väzby mladistvého (§ 393 TP).

Pri ukladaní trestných sankcií mladistvému je potrebné prihliadať aj na jeho najlepší záujem, ako to vyplýva aj z účelu trestnej sankcie, „predovšetkým vychovať ho na riadneho občana“ (§ 97 ods. 1 TZ). Z dostupných štatistík⁸⁸ za rok 2024 vyplýva, že v podmienkach Slovenskej republiky niektoré súdy aplikujú niektoré inštitúty trestného práva v najlepšom zá-

⁸⁸ Štatistická ročenka Ministerstva spravodlivosti Slovenskej republiky za rok 2024, I. Trestná agenda. Dostupné na: <https://www.justice.gov.sk/dokumenty/2025/07/I.-Trestna-agenda_2024.pdf>.

ujme dieťať a viac, iné menej. Napríklad z celkového počtu 197 upustení od potrestania v prípade mladistvých to bolo až 119 prípadov. Podobne aj pri podmiennečnom upustení od potrestania z celkového počtu 70, v prípade mladistvých to bolo 64 odsúdených. V roku 2024 bolo právoplatne odsúdených 865 mladistvých a trest bol uložený 712 mladistvým. Súdny rešpektovali obmedzenie pre ukladanie nepodmienečného trestu odňatia slobody (§ 117 ods. 2 TZ) a tento trest uložili iba 35 mladistvým odsúdeným, čo tvorí necelých 5 % zo všetkých uložených trestov mladistvým. Najčastejšie ukladaným trestom bol podmiennečný odklad výkonu trestu odňatia slobody (§ 49 TP) bez uloženia obmedzení alebo povinností. Súdny uložili tento trest 304 mladistvým odsúdeným, čo tvorí skoro 43 % zo všetkých trestov uložených mladistvým. Nasledovali tresty povinnej práce – 63 odsúdených (skoro 9 %), podmiennečný odklad výkonu trestu odňatia slobody s uložením obmedzení alebo povinností – 61 odsúdených (8,6 %), a podmiennečný odklad výkonu trestu odňatia slobody s probačným dohľadom – 43 odsúdených (6 %). Možno akceptovať názor, že uloženie trestu odňatia slobody s podmiennečným odkladom je pre sudcu menej administratívne náročné na ukladanie a kontrolu ako ukladanie či kontrolu iných alternatívnych trestov. Na druhej strane si možno položiť otázku, či možno dosiahnuť trestom odňatia slobody s podmiennečným odkladom bez uloženia primeraných povinností alebo obmedzení výchovný účel trestu mladistvého. Máme za to, že skôr nie. Ponechanie mladistvého v tom prostredí, v ktorom sa nachádzal pred spáchaním trestného činu, bez zásadnejšej kontroly nad jeho správaním zo strany príslušných orgánov zrejme nenaplní účel trestu. Preto by sme základné zásady pre ukladanie trestných sankcií pre mladistvého modifikovali v tom smere, aby sa obmedzila možnosť súdu ukladať trest odňatia slobody s podmiennečným odkladom, ak s tým nie je spojené uloženie niektorého z výchovných povinností alebo obmedzení (§ 107 TZ). Ako jedno z možných riešení by mohlo byť nové ustanovenie doplnené do § 119 TZ v nasledujúcom znení:

„(1) Trest odňatia slobody s podmiennečným odkladom možno mladistvému uložiť len vtedy, ak súd súčasne uloží niektoré z výchovných povinností alebo obmedzení podľa § 107. Ak súd má za to, že uloženie výchovnej povinnosti alebo obmedzenia nie je vzhľadom na povahu veci alebo osobnosť mladistvého možné alebo účelné, trest odňatia slobody s podmiennečným odkladom neuloží. Súd v takom prípade uloží inú sankciu, ktorá lepšie zabezpečí výchovné pôsobenie na mladistvého.“

Doterajšie odseky by sa označili ako 2 a 3.

Cieľom navrhovanej právnej úpravy by bolo posilnenie výchovnej funkcie sankcie pre mladistvých tým, že sa obmedzí možnosť uloženia trestu odňatia slobody s podmieneným odkladom bez súčasného uloženia výchovných povinností alebo obmedzení. Prax ukazuje, že samotné podmienené odsúdenie bez doplnkových opatrení často nezabezpečuje dostatočné usmernenie správania mladistvého, a teda ani neplní výchovnú a resocializačnú funkciu trestu. Výchovné povinnosti a obmedzenia predstavujú miernejší, no účinnejší zásah, ktorý pomáha mladistvému pochopiť dôsledky protiprávneho konania a zlepšiť jeho správanie pod dohľadom odborníkov či probačného a mediačného úradníka. Ich kombinácia s podmieneným odsúdením vedie k aktívnejšej práci so samotným mladistvým a k zníženiu rizika, že bude trest vnímať ako formálny a bez reálnych požiadaviek na zmenu správania. Zároveň sa tým posilňuje súlad národnej právnej úpravy s medzinárodnými štandardmi ochrany práv dieťaťa a mládeže, osobitne s princípmi podporujúcimi restoratívny prístup,⁸⁹ individuálne hodnotenie a zohľadňovanie potrieb a záujmov mladistvých v trestnom systéme.

Osobitnou sankciou pre mladistvého je ochranná výchova. Ochranná výchova je ochranným opatrením, ktorého účelom je okrem ochrany spoločnosti predovšetkým prevýchova mravne narušených detských páchatel'ov trestných činov, resp. činov inak trestných, kladne ovplyvniť ich duševný, mravný a sociálny vývoj so zreteľom na dosiahnutý stupeň rozumového a mravného vývoja, osobné vlastnosti, rodinnú výchovu a prostredie, z ktorého pochádzajú, a tým ich zároveň chrániť pred škodlivými vplyvmi. Základné východiská pre odlúčenie detí od rodičov z pohľadu ľudských práv vymedzil EŠLP.⁹⁰ Všeobecne platí, že najlepší záujem dieťaťa si vyžaduje zachovanie väzieb dieťaťa s rodinou a dieťa nesmie byť odlúčené od svojich rodičov proti ich vôli, s výnimkou prípadov, keď príslušné orgány podliehajúce súdnemu preskúmaniu v súlade s platnými právnymi predpismi a postupmi určia, že takéto odlúčenie je **nevyhnutné v najlepšom záujme dieťaťa**. Ďalšou hlavnou zásadou je, že príkaz na

⁸⁹ Napríklad recommendation CM/Rec(2018)8 of the Committee of Ministers to member States concerning restorative justice in criminal matters (adopted by the Committee of Ministers on 3 October 2018 at the 1326th meeting of the Ministers' Deputies).

⁹⁰ Rozsudok EŠLP z 10. septembra 2019 vo veci *Strand Lobben a ďalší proti Nórsku*, č. 37283/13, body 202 a nasl.

odlúčenie dieťaťa zo starostlivosti rodičov by sa mal považovať za **dočasné opatrenie**, ktoré sa má zrušiť ihneď, ako to okolnosti dovoľia. Akékoľvek opatrenie na vykonávanie dočasnej starostlivosti by mali byť v súlade s konečným cieľom zlúčenia rodičov a dieťaťa. Súd preto zdôrazňuje povinnosť orgánov zabezpečiť, aby sa o odlúčení dieťaťa rozhodovalo ako o **krajnom opatrení v najlepšom záujme dieťaťa** a aby jeho cieľom bolo predchádzať vážnym rizikám pre jeho vývoj. Ak toto kritérium už nie je splnené, pozbavenie slobody stráca svoje opodstatnenie.⁹¹

Podľa citovanej štatistickej ročenky bola v podmienkach Slovenskej republiky v roku 2024 ochranná výchova uložená 8 mladistvým. Aj napriek tomu, že v pomere k uloženým trestom je to relatívne malý počet, vzhľadom na závažnosť dopadu do práva dieťaťa, aj pri uložení ochrannej výchovy musí súd zohľadňovať aj najlepší záujem dieťaťa. Český ústavný súd⁹² v tejto súvislosti zdôrazňuje, že „... v konaniach, ktorých účelom je priamo upraviť práva alebo povinnosti dieťaťa, medzi ktoré bezpochyby patrí konanie o odňatí dieťaťa zo starostlivosti rodičov a jeho umiestnenie do zariadenia ochrannej výchovy, je esenciálnym kritériom **najlepší záujem dieťaťa**, ktorý je súd povinný skúmať“. S odkazom na ďalšiu judikatúru a rozhodnutie EŠLP⁹³ český ústavný súd pokračuje, že najlepší záujem dieťaťa sa môže v priebehu času meniť a mal by sa vždy posudzovať individuálne, s prihliadnutím na konkrétnu situáciu, v ktorej sa dieťa nachádza, a so zreteľom na jeho osobné okolnosti a potreby. Skutočnosť, že dieťa by mohlo byť umiestnené do prostredia, ktoré je vhodnejšie pre jeho výchovu, **nemôže byť jediným dôvodom** na odňatie zo starostlivosti rodičov. Odlúčenie rodičov a detí sa považuje za **krajné riešenie**, ktoré by sa malo prijať až po dôkladnom zvážení, že iné, menej prísnejšie alternatívne opatrenia na podporu rodiny by neboli dostatočné.

Ďalším problémom je, že súdy nie vždy zohľadňujú najlepší záujem dieťaťa pri **ukladaní trestov rodičom detí** a dopad takýchto trestov na deti. V literatúre sa tento dopad označuje ako *collateral consequences*, *collateral damage* alebo *third party impact*. Existuje niekoľko výskumov, ktoré preukazujú, že tieto tresty môžu mať negatívny, ba až traumatický

⁹¹ Rozsudok EŠLP zo 7. júna 2022 vo veci *I. G. D. proti Bulharsku*, č. 70139/14, bod 62.

⁹² Nález Ústavného súdu ČR z 29. novembra 2022, sp. zn. IV. ÚS 412/22, bod 21.

⁹³ Rozsudok EŠLP z 13. júla 2000 vo veci *Scozzari a Giunta proti Taliansku*, č. 39221/98 a č. 41963/98.

dopad na deti odsúdeného rodiča, od ktorého sú závislé.⁹⁴ Napríklad deti rodičov vo výkone trestu odňatia slobody môžu skončiť v rôznych zariadeniach náhradnej starostlivosti a sú vystavené väčšiemu riziku zapojenia sa do páchania protiprávnej činnosti.

Snáď najvypuklejšie sa tento jav na Slovensku prejavuje pri postihovaní rodičov „záškolákov“, ktorí si neplnili povinnú školskú dochádzku. Tento jav je spravidla postihovaný ako trestný čin ohrozovania mravnej výchovy mládeže podľa § 211 TZ. Podľa analýzy Úradu komisára pre deti bolo v podmienkach Slovenskej republiky v roku 2024 pre záškoláctvo odsúdených na nepodmienečný trest odňatia slobody až 1 218 rodičov. Nepodmienečné odsúdenie rodičov spravidla vedie k umiestneniu detí do náhradnej starostlivosti v zariadeniach na výkon sociálnoprávnej ochrany detí a sociálnej kurately. Komisár pre deti upozorňuje, že tento prístup je v rozpore s princípom najlepšieho záujmu dieťaťa, ako ho definuje Dohovor o právach dieťaťa.⁹⁵

Tento problematike sa venuje aj odporúčanie o deťoch s uväznenými rodičmi,⁹⁶ kde sa medzi základné princípy tohto odporúčania uvádza: „*Ak sa zvažuje trest odňatia slobody, mali by sa zohľadniť práva a najlepšie záujmy všetkých dotknutých detí a mali by sa v čo najväčšej miere a podľa potreby využiť alternatívy k odňatiu slobody, najmä v prípade rodiča, ktorý je primárnym poskytovateľom starostlivosti.*“

Český ústavný súd⁹⁷ stanovil nasledujúce kritériá pri určovaní najlepšieho záujmu dieťaťa pre neuloženie nepodmienečného trestu odňatia slobody rodičom dieťaťa: „*Miera starostlivosti obžalovaného o dieťa (najmä ak ide o výlučne sa starajúcu osobu alebo nie), miera faktickej závislosti dieťaťa od obžalovaného (s ohľadom na vek, špeciálne potreby dieťaťa atď.), hĺbka emočného vzťahu dieťaťa k obžalovanému, v akej miere bol čin*

⁹⁴ MILLAR, H., DANDURAND, Y. The Best Interests of the Child and the Sentencing of Offenders with Parental Responsibilities. In *Criminal Law Forum*. 2018, roč. 29, č. 2, s. 228.

⁹⁵ Komisár pre deti navrhuje pre rodičov záškolákov alternatívne tresty. In *SME*. 31. 5. 2025. Dostupné na: <<https://domov.sme.sk/c/23498513/komisar-pre-deti-navrhuje-pre-rodicov-zaskolakov-alternativne-tresty.html>>.

⁹⁶ Recommendation CM/Rec(2018)5 of the Committee of Ministers to member States concerning children with imprisoned parents (adopted by the Committee of Ministers on 4 April 2018 at the 1312th meeting of the Ministers' Deputies).

⁹⁷ Napríklad nálezy Ústavného súdu ČR zo 14. apríla 2020, sp. zn. IV. ÚS 950/19, a z 27. júna 2023, sp. zn. I. ÚS 631/23.

spáchaný voči dieťaťu, miera ohrozenia riadneho vývoja dieťaťa v prípade, že rodič zostane na slobode atď. Skutočnosť, že trestný súd vzal najlepší záujem dieťaťa do úvahy a naozaj sa ním zaoberal, musí byť materiálne obsiahnutá v odôvodnení odsudzujúceho rozsudku.“ Tieto kritériá si v rámci rozhodovacej činnosti osvojili aj všeobecné sudy v Českej republike a pri zohľadňovaní najlepšieho záujmu dieťaťa pri ukladaní trestu rodičovi tak viac menej podľa nich aj postupujú.⁹⁸

Bolo by vhodné sa aj v podmienkach Slovenskej republiky zamyslieť nad týmto problémom a navrhnúť postupy, ktoré by pri ukladaní trestov rodičom detí zohľadňovali aj najlepší záujem týchto detí. Ako inšpirácia by mohli byť uvedené kritériá či iné zahraničné skúsenosti. Napríklad v Spojenom kráľovstve je starostlivosť o nezaopatrené dieťa poľahčujúcou okolnosťou pri ukladaní trestu, najmä ak sa odsudzuje jediný alebo hlavný poskytovateľ starostlivosti o dieťa na trest odňatia slobody.⁹⁹

Ako možné riešenie navrhujeme medzi základné zásady pre ukladanie trestov do § 34 ods. 3 TZ za prvú vetu doplniť nasledujúci text:

„Ak je páchatel rodičom alebo inou osobou, ktorá má voči dieťaťu vyživovaciu povinnosť alebo vykonáva osobnú starostlivosť o dieťa, súd pri stanovovaní druhu a výmery trestu posúdi aj pravdepodobný vplyv uloženého trestu na dieťa a zohľadní najlepší záujem dieťaťa. Súd pred uložením trestu zistí, či páchatel vykonáva osobnú starostlivosť o dieťa, rozsah tejto starostlivosti a existenciu inej osoby schopnej zabezpečiť riadnu starostlivosť o dieťa počas výkonu trestu, najmä ak prichádza do úvahy trest spojený s odňatím slobody.“

V praxi sa pri ukladaní trestných sankcií spravidla vychádza z povahy a závažnosti činu, osoby páchatel'a a účelu trestu. Dopad trestnej sankcie na osoby odlišné od páchatel'a, najmä na jeho maloleté deti, sa však posudzuje ojedinele a často iba okrajovo, prípadne sa redukuje na osobné pomery páchatel'a. Tento prístup nepostačuje v situáciách, keď po uložení trestu (najmä trestu odňatia slobody) bude nasledovať odlúčenie dieťaťa od rodiča, čo môže mať negatívne sociálne, emocionálne, výchovné, ale aj ekonomické dôsledky.

⁹⁸ Bližšie KISSOVÁ, V. Kategorie soudních řízení podle dopadu na dítě v judikatuře Ústavního soudu. In *Právní rozhledy*. 2023, č. 10, s. 675 a nasl.

⁹⁹ Bližšie MILLAR, H., DANDURAND, Y. The Best Interests of the Child and the Sentencing of Offenders with Parental Responsibilities. In *Criminal Law Forum*. 2018, roč. 29, č. 2, s. 255 a nasl.

Navrhovaná úprava reaguje na potrebu zabezpečiť, aby súdy pri ukladaní trestu rodičom alebo opatrovateľom systematicky a preukázateľne identifikovali, či má páchatel' vyživovaciu povinnosť alebo vykonáva osobnú starostlivosť o dieťa, aby posúdili pravdepodobný dopad trestnej sankcie na dieťa, zohľadnili najlepší záujem dieťaťa ako relevantné hľadisko pri voľbe druhu trestu a jeho výmery a aby tieto úvahy aj vyjadrili v odôvodnení rozhodnutia. Zohľadnenie najlepšieho záujmu dieťaťa by automaticky neznamenalolo prekážku uloženia nepodmienečného trestu odňatia slobody. Najlepší záujem dieťaťa je síce v trestnom konaní zásadným kritériom, ale môže byť prevážený konkurenčnými záujmami, napríklad dostatočne významným verejným záujmom, akým je ochrana spoločnosti pri uložení trestnej sankcie rodičovi dieťaťa. Súd by mal tieto protichodné záujmy posudzovať a následne ich vyvažovať a rozhodnúť, či účel trestu možno dosiahnuť aj miernejším prostriedkom alebo prečo taký postup nie je možný.

V trestnom konaní sa záujmy mladistvého zisťujú predovšetkým prostredníctvom **zistenia pomerov mladistvého** (§ 337 TP). Uvedený postup však možno považovať za zastaralý a prekonaný, keďže nezodpovedá súčasným požiadavkám. Do právneho poriadku bolo predmetné ustanovenie zavedené Trestným poriadkom z roku 1956¹⁰⁰ a následne, s menšími, prevažne kozmetickými úpravami postupne prebraté do ďalších procesných noriem. Rovnako ako v predchádzajúcich zákonoch, aj súčasné znenie individuálne posúdenie zveruje „**orgánu sociálnoprávnej ochrany detí a sociálnej kurately a obci**“. Táto filozofia však môže byť v rozpore s ľudskými právami dieťaťa a s princípmi zakotvenými v Dohovore o právach dieťaťa.¹⁰¹ Ako konštatuje citované odporúčanie, takto koncipované individuálne posúdenie je skôr dôkazný a vyšetrovací nástroj než nástroj slúžiaci dieťaťu na ochranu jeho práv. Podľa nášho názoru, do individuálneho posúdenia by mali byť okrem spomínaného orgánu sociálnoprávnej ochrany detí zapojené aj ďalšie subjekty. Z čl. 7 ods. 7 smernice 2016/800, okrem iného, vyplýva, že takéto posúdenie vyžaduje „**multidisciplinárny prístup**“ a na posúdení by mal participovať aj nositeľ rodičovských práv, iná príslušná dospelá osoba, prípadne špecializovaný odborník. Zákon síce v rámci spoločných ustanovení (§ 437 ods. 1 TP) uvádza, že orgány činné

¹⁰⁰ Ustanovenie § 311 zákona č. 64/1956 Zb. o trestnom konaní súdnom (trestný poriadok).

¹⁰¹ Porovnaj *Odporúčania: základné princípy individuálneho posúdenia u detí v konflikte so zákonom*. International Commission of Jurists, 2021, s. 30.

v trestnom konaní „postupujú v najužšej spolupráci so zariadeniami, ktorým je zverená starostlivosť o mládež, prípadne so zariadeniami psychologickú starostlivosť...“, takéto ustanovenie je však všeobecné a nemožno ho vykladať takým spôsobom, že by takéto posúdenie mal vykonať aj psychológ.¹⁰²

Ako už bolo v úvode naznačené, v trestnom konaní môžu nastať situácie, že dieťa je prítomné pri niektorých procesných úkonoch a priebeh, resp. výsledok takéhoto úkonu môže mať na dieťa negatívny vplyv. V podmienkach Slovenskej republiky sa zákonodarca snažil reagovať na uvedenú situáciu¹⁰³ a do právneho poriadku doplnil osobitné ustanovenia – interpretačné pravidlo vo vzťahu k výkonu príkazu na zatknutie (§ 73 ods. 3 TP), zadržaniu podozrivej osoby (§ 85 ods. 1 TP), zadržaniu obvineného (§ 86 ods. 3 TP), zabezpečení svedka (§ 73ods. 3 TP) a pri vykonávaní domovej prehliadky alebo prehliadky iných priestorov, alebo prehliadky pozemku (§ 105 ods. 4 TP), a to tak, že ak sa pri výkone týchto úkonov na mieste nachádza dieťa, orgán, ktorý úkon vykonáva, ho vykonáva tak, aby sa pri jeho výkone **prihliadalo na záujem dieťaťa** a najmä, aby bol jeho výkon čo najviac **šetrný pre dieťa a aby bol najmenšou ujmou pre dieťa**. Uvedenú novelu možno považovať za prínosnú, avšak riešenie ktoré zvolil zákonodarca, považujeme za čiastkové a nesystémové. Podľa dôvodovej správy sa navrhovateľ zameril iba na najvýznamnejšie a zároveň najviac invazívne úkony podľa Trestného poriadku. V trestnom konaní sa okrem uvedených zaisťovacích inštitútov vykonávajú aj iné úkony, ktoré môžu mať negatívny vplyv na dieťa, napríklad predvedenie obvineného (§ 120 TP), predvedenie svedka (§ 128 TP), výkon príkazu na zadržanie odsúdeného na účel jeho dodania do výkonu trestu (§ 408 TP), zadržania v rámci extradície (§ 504 TP), zadržania v rámci výkonu EZR¹⁰⁴ a pod. Viac zmysluplné by zrejme bolo, keby sa do Trestného poriadku doplnila základná zásada, resp. interpretačné pravidlo pri vykonávaní úkonov trestného konania (§ 55 TP), že pri ich vykonávaní, na ktorom je prítomné dieťa, by sa prihliadalo na jeho záujem a výkon procesného úkonu by mal byť šetrný pre dieťa a aby bol najmenšou ujmou pre dieťa. Takéto interpre-

¹⁰² Porovnaj ZÁHORA, J. Procesné záruky pre deti, ktoré sú podozrivými alebo obvinenými v trestnom konaní. In *Studia Iuridica Cassoviensia*. 2025, roč. 13, č. 1, s. 241.

¹⁰³ Zákon č. 340/2022 Z. z., ktorým sa mení a dopĺňa zákon č. 301/2005 Z. z. Trestný poriadok v znení neskorších predpisov.

¹⁰⁴ Zákon o EZR.